

1. Горняткович Д. Печери в Кривчу // Літопис Борщівщини. – Борщів: КТ Джерело, 1993. – Вип. 4. – С. 40-41.
2. Гутковський К. Печери в Кривчу // Діло. – 1908. – Число 48. – 3 листопада.
3. Ігнат'єва О.О. Сторінки з історії розвитку спелеології та спелеотуризму в Тернопільській області. // 3 історії вітчизняного туризму: Збірн. наук. ст. – К.: ФПУ, 1997. – С. 83-96.
4. Зборівщина. Над берегами Серету, Стрипи і Золотої Липи. Історично-мемуарний і літературний збірник. – Торонто, 1985. – 1056 с.
5. Питуляк М.Р. Розвиток туризму на Тернопільщині у 20-30 роках ХХ ст. // 3 історії вітчизняного туризму: Збірн. наук. ст. – К.: ФПУ, 1997. – С.76-82.
6. Сохаський М. П. Археологічний комплекс Більче-Золото // Літопис Борщівщини. – Борщів: МП "Чумацький шлях", 1993. – Вип. 2. – С. 32-36.
7. Сохаський М. П. 3 історії археологічних досліджень на Борщівщині // Літопис Борщівщини. – Вип. I. – Борщів, 1992. – С. 5.
8. Сkochиляс І. Дослідник Кривченських печер // Літопис Борщівщини. – Вип. 1. – Борщів, 1992. – С. 27.
9. Kuhsek T. Przewodnik po wojewodztwie Taphopolskiem. – Taphopol, 1936. – 224 s.

УДК 37. 037 – 057. 874
ББК 74. 200. 54: К 17

Юрій Калічак

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ: ІСТОРИКО-ПЕДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ (ЗА АРКАДІЄМ ЖИВОТКОМ)

У статті йдеться про історико-педологічний аспект фізичного виховання дітей дошкільного віку. Здійснено аналіз педологічних ідей відомих педологів минулого, зокрема Аркадія Животка.

Ключові слова: педологія, фізичне виховання, фізичний розвиток.

The article deals with the pedological aspect of preschool age children's physical education. the pedological ideas of well-known pedologists of the past are analysed, activities of arkadiy zhyvotko.

Key words: pedology, physical education, physical development.

Постановка проблеми. У пошуках ефективних шляхів і методів перебудови системи дошкільного виховання на принципах демократизації та гуманізації, на основі пріоритету загальнолюдських цінностей, нових підходів і поглядів на дитину як на суб'єкт виховання важливе місце посідає глибоке вивчення і творче використання вітчизняного педагогічного досвіду минулого, що в нових історичних умовах потребує всебічного аналізу, аргументованого пояснення, переосмислення, систематизації й узагальнення, особливо тієї педагогічної спадщини, яка висвітлювалась упереджено. Звернення до надбань педагогічної думки минулого, використання усього цінного й корисного досвіду забезпечить розвиток національної системи виховання як провідного чинника культурно-національного розвитку.

Мета роботи – розкрити концепцію фізичного виховання дошкільників Аркадія Животка.

Результати дослідження. У розробку теоретичних основ і практику побудови нової української школи, починаючи з її найпершої ланки – дошкільного виховання, початку ХХ століття вагомий внесок зробив Аркадій Петрович Животко (1890-1948) – видатний учений, педолог, громадський діяч, просвітитель. Він написав понад 60 наукових статей, що стосуються проблем дошкільного виховання.

Найбільш значним його доробком вважаємо створення концепції українського дошкілля. У праці педагога відображені передові ідеї та погляди, розроблені

важливі положення й висновки, які в наші дні набувають не лише теоретичного значення, але й великої практичної цінності.

Ідеї Аркадія Животка співзвучні сучасним підходам до організації дошкільної справи в Україні, підтверджують необхідність її оновлення, стимулювання створення такої системи дошкільного виховання, яка б своїм змістом відповідала природі дитини, потребам її розвитку як особистості.

При розробці теорії та практики дошкільного виховання А.Животко врахував і розвинув зарубіжний досвід (Ф.Фребеля, М.Монтессорі, С.Холла та ін.), але не копіюючи його, а лише використовуючи творчо, спираючись на народні традиції.

На основі аналізу праць вченого ми дійшли висновку, що основними принципами концепції українського дошкільця він вважав органічне поєднання народної педагогіки із сучасними дослідженнями в галузі дитячої психології, з відродженням традицій, які б формували у дітей відчуття приналежності до національних основ. На допомогу вихователям він збирав вірші, колядки, щедрівки, дитячі рухливі ігри та забави (збірки “весняночка” (1918), “промінь” (1922), “будемо бавитися” (1927)), а також сам писав цікаві оповідання про рідну природу, зокрема “шляхом людського життя” (1928-1930). Фізичне виховання вчений розглядав у нерозривному зв’язку з трудовим і моральним розвитком дитини. правильний фізичний розвиток він справедливо розцінював як запоруку успішного розвитку інтелектуальних сил дитини, як одну з найголовніших умов гармонійного розвитку особистості. фізичні вправи, на його думку, є підготовкою дітей до трудової діяльності, вони забезпечують здоров’я і довголіття людини.

За А.Животком, у процесі фізичного виховання вирішуються наступні завдання: виховання волі, дисципліни, ініціативи, самостійності дитини, поваги до товаришів, розвиток основних фізичних якостей; формування життєво необхідних умінь і навичок, а також прищеплення елементарних санітарно-гігієнічних норм.

А.Животко висунув низку гігієнічних вимог до фізичного виховання дітей дошкільного віку. ці вимоги стосуються насамперед організацій здорового побуту дітей – харчування, одягу, сну, дозвілля.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку повинна здійснювати сім’я. А.Животко подавав багато педагогічних порад батькам і, виходячи з вікових особливостей, виокремлював це питання у період від народження до вступу в школу. В цей час, зазначав він, важливо забезпечити правильне харчування дітей, тривале перебування їх на свіжому повітрі, загартування водою, самостійність дітей в рухах, іграх тощо.

Безперечно цінною є думка А.Животка про роль природних локомоцій у фізичному розвитку дітей. такі види фізичних вправ як біг, стрибки, купання в річці, прогулянки в ліс, збирання грибів, ягід, різноманітні рухливі ігри та забави – доступні всім дітям і не вимагають спеціальної організації з боку батьків. Аналізуючи складні психо-фізіологічні процеси у дитячому організмі, А.Животко стверджував, що “бездіяльність м’язів спричиняє атрофію нервових шляхів людського організму, а мозок не досягає свого повного розвитку” [1, 87]. Він радив у такому випадку йти шляхом активізації діяльності дітей, насамперед за допомогою рухливих вправ та ручної праці, цілком погоджуючись з автором ідеї трудового виховання Г.Кершенштейнером у тому, щоби “фізичний розвиток дитини з найранішого часу йшов поруч розумового і навіть попереджуючи останній” [2, 44].

У систему фізичного виховання педагог включав велику кількість різноманітних фізичних вправ, рухливі ігри та забави, танцювальні рухи, стрибки, біг, ла-

зання по деревах, ходьба по піску, купання і плавання, катання на санях, ковзання на льоду тощо.

Особливо великого значення А.Животко надавав організованим дитячим іграм, які сприяють розвитку пізнавальних здібностей, формуванню позитивних рис характеру, волі, товариськості. У процесі фізичного виховання вчений вимагав обов'язкового врахування вікових особливостей дітей та індивідуального підходу до них, правильного дозування фізичного навантаження для різних вікових груп дітей. Він, зокрема, рекомендував для наймолодших дітей ігри за участю їх усіх, а старшим пропонував ігри на швидкість, спритність, гнучкість з обов'язковим визначенням переможця.

Думки А.Животка про фізичне виховання дошкільників не були новими в педагогіці початку ХХ століття. Проте, роль важливої складової частини концепції дошкільного виховання вченого, як правило, недооцінювалася на практиці. Фізичне виховання, як таке, не здійснювалося в дитячих дошкільних закладах. Заслуга А.Животка, на наш погляд, в тому, що він одним з перших зосередив увагу громадськості на ролі фізичного виховання в процесі формування особистості дошкільників.

Особливий інтерес педагога до дитячих рухливих ігор та забав призвів до видання ним вказаних вище збірок. Зрештою, він вважав їх основним засобом фізичного виховання в дошкільному віці. Проаналізувавши відомі тогочасні кваліфікації ігор, педагог запропонував власну, а також детальну методику їх проведення [1; 3].

А.Животко радив вихователям уважно стежити за ходом забави, разом з дітьми брати в ній участь, подавати приклад виконання незнайомих дій; педагог повинен попереджувати неправильну техніку виконання рухових дій, шкідливі звички в спілкуванні дітей, стежити за дотриманням естетичності та пластичності у їх рухах; за допомогою вказівок керувати процесом забав, але лише в окремих випадках.

Особливо це стосується технічно складних рухових дій, наприклад, ритмічної гімнастики, яка за допомогою музичного ритму вчить дитину керувати власним тілом і його частинами, зміцнює окремі групи м'язів. А.Животко вважав, що забави слід обов'язково диференціювати відповідно до віку дітей, що зумовлене віковими особливостями протікання психічних процесів дошкільників. Те ж саме він спостерігав і в системах Ф.Фребеля та М.Монтессорі. Педагог рекомендував забави для дітей 3-4 років з обов'язковою участю у рухових діях усіх гравців, наголошуючи, що втрата дітьми інтересу, захоплення, а також їх пустощі є ознакою неправильного вибору забави вихователем.

Аналізуючи значення забав А.Животко називав їх "першою школою дитини, першим щаблем до праці, першим кроком входження дитини до життя суспільства" [2, 44].

Висновок.

Таким чином, фізичне виховання А.Животко вважав однією з важливих складових власної концепції українського дошкільця, яка передбачала наявність відповідного фізичного догляду за тілом дитини, правильний розвиток основних рухових вмінь та навичок за допомогою рухливих ігор та забав рідного народу, фізичних вправ і ручної праці.

1. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України в Києві, ф.3560, спр.31, арк. 1-300.
2. Животко А. Дошкільне виховання. – Прага: Сіяч, 1926. – 200 с.